

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто основні нормативні документи, що регулюють інноваційну діяльність України. Проаналізовано особливості управління інноваціями на державному рівні та основні напрями політики, що можуть бути реалізовані для підтримки інновацій в Україні.

Аннотация. Рассмотрены основные нормативные документы, регулирующие инновационную деятельность Украины. Проанализированы особенности управления инновациями на государственном уровне и основные направления политики, которые могут быть реализованы для поддержки инноваций в Украине.

Annotation. The main normative documents that regulate innovation activity of Ukraine have been described. The features of innovation management at the state level and main policy directions that can be realized to support innovation in Ukraine have been analyzed.

Ключові слова: інноваційна діяльність, управління інноваціями, підтримка інновацій, державне управління інноваціями.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується зміною пріоритетів національного прогресу. На сьогодні, досягнення економічного розвитку шляхом широкомасштабного введення у господарський обіг таких продуктів інтелектуальної праці, як: знання, технології, науково-технічні розробки тощо для їх комерціалізації та досягнення соціально-економічного ефекту і визнається моделлю інноваційного розвитку економіки.

Особливими вимогами до характеру та темпів розвитку національної економіки після її виходу із багаторічного глибокого кризового стану стають завдання забезпечення її відтворювального інноваційного циклу на новій технологічній основі в умовах ринкової економіки, а також забезпечення соціальної спрямованості цього відтворювального циклу з максимально ефективним використанням інноваційного потенціалу країни, внутрішніх та зовнішніх ресурсів, досягнення випереджальних темпів динаміки розвитку порівняно з провідними країнами світу відповідно до напрямку прогресу світової економіки [1].

Таким чином, утвердження інноваційної моделі розвитку національної економіки забезпечить її конкурентоспроможність та вихід на траєкторію сталого розвитку. Тому перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки повинен супроводжуватися встановленням ефективного правового регулювання відносин у сфері інновацій. Саме тому мета статті полягає в аналізі існуючого правового регулювання інноваційною діяльністю України, а також аналізі найбільш перспективних напрямів підтримки інновацій.

Визначенню проблем і перспектив розвитку інноваційної діяльності, обґрунтуванню ролі держави в її регулюванні присвячені праці вітчизняних науковців та практиків: С. Архієреєва, Я. Базилюка, О. Волкова, М. Денисенка, Я. Жаліло, В. Івченка, Г. Канафоцької, С. Карташова, А. Кондрашихіна, І. Лисенка, М. Пашути, І. Польської, А. Савченка, О. Травянка, Л. Федулової, О. Хіменка, М. Шарка та ін. [2].

Сучасна нормативно-правова база (закони, укази Президента, підзаконні акти у формі постанов Уряду, наказів центральних органів виконавчої влади тощо) стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності налічує близько 200 документів.

Зокрема, національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України "Про інноваційну діяльність", Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні", Закону України "Про інвестиційну діяльність", Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність", Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

Крім згаданих законодавчих актів, слід окремо виділити прийняту Верховною Радою України 13 липня 1999 року Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України. Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його ресурсного забезпечення. Вона визначає засади взаємовідносин між державою та суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності, які ґрунтуються на необхідності пріоритетної державної підтримки науки, технологій та інновацій.

Сьогодні в умовах глобалізації та завдяки швидким технологічним змінам межі інноваційної політики розширюються і до неї залучається все більше учасників. Крім того, вона перетинається з багатьма іншими державними політичними напрямками, формуючи так звану горизонтальну структуру, забезпечуючи реалізацію стратегічних програм всіма урядовими та державними організаціями [3]. У контексті зростаючої активності потреба у координації також зростає.

Координація та управління мають систематичний характер. Відповідно до ОЕСР, "нова роль державних органів управління полягає в тому, щоб забезпечувати рамкові умови, усувати перешкоди до інноваційної діяльності, сприяти поширенню технологій, заохочувати мережування та кластеризацію, а також сприяти у науковим дослідженням та розвитку" [4]. Беручи до уваги визначений "простір знань", цілі координації політики можна підсумувати таким чином:

- 1) уникнення, або принаймні мінімізація, дублювання та перекриття сфер відповідальності;
- 2) уникнення суперечностей у положеннях політики;
- 3) мінімізація бюрократичних та політичних конфліктів;
- 4) пошуки послідовності, цілісності та узгодженості у системі пріоритетів;
- 5) просування всеохоплюючої або "всеурядової" перспективи шляхом постійної підтримки точних, вузьких або секторальних перспектив.

Перші три цілі спрямовані на досягнення ефективності шляхом зменшення витрат на бюрократичні дії, а останні дві стосуються послідовності процесу прийняття рішень. Це свідчить, що для досягнення координації політик необхідно здійснити два наступних кроки. По-перше, має бути розроблена спільна стратегія, а по-друге, для реалізації спільної стратегії необхідна співпраця усіх учасників процесу "управління".

Управління інноваційною системою в Україні охоплює велику кількість різних міністерств, агентств та комітетів, але жодна з цих установ не є відповідальною за інноваційну політику як єдиний представник уряду. Незважаючи на те, що Міністерство освіти і науки є відповідальним за розробку та реалізацію державної політики в науковій, технологічній та інноваційній сфері, інноваційна політика є також одним із завдань Міністерства економічного розвитку та торгівлі. У той же час, Національна академія наук і так звані галузеві державні академії наук і галузеві міністерства мають власні науково-технічні та інноваційні політики, а також відповідні інститути, фінансування, трудові ресурси та матеріально-технічну базу. В Україні зв'язки є недостатніми та неефективними, вони носять формальний характер та існують лише під час реалізації відповідних проектів, що притаманно інноваційним системам зі слабкою організаційною структурою, зокрема, країн східної Європи (наприклад, Греції) [5].

Крім того, українська система характеризується постійними змінами, особливо на найвищому управлінському рівні. Це є результатом переходу від централізованої системи управління, де не було споживчо-виробничих відносин, окрім військового сектору, та відсутності в Україні комплексної реструктуризації інноваційної системи, яка б відповідала умовам глобалізованої економіки [5].

Іншою виразною тенденцією є використання агентств для подолання труднощів, підвищення ефективності, забезпечення участі всіх зацікавлених сторін і реалізації заходів за ініціативи знизу. Така тенденція проявилася на прикладі Державного агентства України з інвестицій та інновацій (ДАУІ). Однак після прийняття парламентом рішення про те, що всі спеціалізовані державні установи та агентства мають підпорядковуватись різним міністерствам, зростає ризик подрібнення та фрагментації, що може призвести до ускладнення координації політики у сфері наукових досліджень, розробок та інновацій.

Аналізуючи проблеми, які сьогодні існують у правовому регулюванні інноваціями, а також приймаючи до уваги досвід інших країн, можна запропонувати такі напрями підтримки і розвитку інноваційного потенціалу України [5]: удосконалення управління у сфері інновацій, активізація інноваційної діяльності на підприємствах, поєднання потенціалу сфери досліджень і розробок з промисловістю, підвищення рівня інноваційної діяльності в регіонах, розвиток інноваційної культури, конкурентоспроможність на світовому ринку у сфері екоінновацій.

Таким чином, законодавчі зміни, що зараз реалізуються, не сприяють зміцненню єдиної інноваційної політики, а лише вирішують окремі питання різних міністерств. Державне управління розвитком підприємницької діяльності та інновацій входить в обов'язки різних міністерств, що, в свою чергу, не робить національну інноваційну систему України орієнтованою на підприємство. Як наслідок, українські підприємства мають дуже низький рівень впровадження інновацій.

Наук. керівн. Верещагіна Г. В.

Література: 1. Кучерява З. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні [Електронний ресурс] / З. Кучерява. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/>. – Назва з екрану. 2. Чикаренко І. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в Україні / І. Чикаренко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – Вип. 4 (15). – С. 95–106. 3. OECD Annual report 2005 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oecd.org>. 4. OECD 1999:10 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oecd.org>. 5. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3 // Інновації в Україні: пропозиції для політичних заходів. – К. : Фенікс, 2011. – 76 с.